

Deskundigenbijeenkomst Bestuurlijke en financiële verhoudingen tussen Rijk en decentrale overheden

16 april 2024

Position paper IPO

Namens de provincies neemt Bram Schmaal (gedeputeerde Groningen, voorzitter van de bestuurlijke adviescommissie Financiën en Openbaar Bestuur van de gezamenlijke provincies, IPO) deel aan de deskundigenbijeenkomst.

Gemeenten, provincies en waterschappen zijn het eerste gezicht van de overheid naar onze inwoners, onze uitvoeringskracht is onmisbaar. Adequate financiële en bestuurlijke verhoudingen tussen provincies en gemeenten en het rijk zijn noodzakelijk. Goede interbestuurlijke en financiële verhoudingen zijn randvoorwaardelijk voor het functioneren als één overheid en het kunnen realiseren van de maatschappelijke opgaven.

- *Naar de toekomst zijn een aantal belangrijke aanbevelingen te doen: “Structurele taken vragen structurele middelen in het Provinciefonds”. Er bestaat geen eenzijdige afhankelijkheid van het Rijk hierbij. Dit geldt voor gemeenten en provincies.*
- *Er zijn voldoende structurele middelen in het gemeentefonds en provinciefonds om de wettelijke en maatschappelijke taken uit te kunnen voeren. De opschalingskortingen worden definitief afgeschaft.*
- *Het aantal Specifieke Uitkeringen wordt drastisch verminderd. De administratieve processen rondom de Specifieke Uitkeringen worden geüniformeerd.*
- *Provincies behouden een eigen belastinggebied waarbij autonomie en open huishouding is gewaarborgd. Aanpassing van het belastinggebied past alleen als het stelsel op orde is.*

Taken en middelen in balans

In 2021 stelde de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) bij de publicatie van het adviesrapport ‘Rust-Reinheid-Regelmaat. Evenwicht in de bestuurlijk-financiële verhoudingen’ dat het piept en kraakt in de financiën van het decentraal bestuur. Het is niet alleen een kwestie van ‘meer geld’. Veel meer is het ook een disbalans tussen: taken, organisatie, bevoegdheden en bekostiging. Deze disbalans is beperkend voor de slagkracht van decentrale overheden en voor het zelf maken van beleidskeuzes.

In het recente advies ‘Een raamwerk voor toekomstbestendige financiële verhoudingen’ bevestigt de ROB opnieuw de onbalans tussen taken en verantwoordelijkheden van de decentrale overheden en het ontbreken van een sluitende bekostiging voor een adequate decentrale uitgavenbeheersing. Het provinciefonds financiert gemiddeld tweederde van de provinciale begroting voor de kerntaken. Hiermee is het provinciefonds niet alleen een verdeelinstrument maar vooral ook een financieringsinstrument.

- *Maak periodiek de balans op tussen taken en middelen. Gebruik hiervoor het Overhedenoverleg uit de Code Interbestuurlijke Verhoudingen*
- *Zet daarbij de opgave, en niet de (beschikbare) middelen, centraal*
- *Benader artikel 2 van de Financiële Verhoudingswet niet 'eng' voor alleen nieuwe taken, maar kijk ook regulier naar (de ontwikkeling van) nieuwe taken.*

Nadere verkenning kostenontwikkeling infra, natuur en OV

De indexering van het provinciefonds bewoog jarenlang mee met de uitgaven van de rijksoverheid; de zgn. trap op trap af-systematiek. Bij voorjaarsnota 2023 is door het Kabinet een nieuwe financieringssysteem gepresenteerd: het Rijk wil voortaan het accres koppelen aan de gemiddelde groei van het BBP over de afgelopen 8 jaar. Dit levert meer stabiliteit op, maar verder gezamenlijk onderzoek is nodig in hoeverre de kosten- en taakontwikkeling in de grote structurele kerntaken (natuur en landelijk gebied, infrastructuur en openbaar vervoer) van provincies wordt opgevangen.

- *Veranker de financieringssysteem in de financiële verhoudingswet en doe dit pas als over de gehele financieringssysteem afspraken zijn gemaakt.*

Opschalingskorting definitief afschaffen

Een belangrijke wens van de decentrale overheden is dat de opschalingskorting definitief verdwijnt. Er is geen goede onderbouwing voor de opschalingskorting.

SPUKs zijn geen oplossing en duur in de uitvoering

Tekorten zijn de afgelopen tijd door provincies regelmatig opgevangen met incidentele middelen uit transitiefondsen en/of reserves. Daarmee kunnen decentrale overheden de structurele uitgaven echter niet dekken: voor structurele taken is structureel geld nodig. Tijdelijke middelen dragen niet bij aan de structurele balans tussen taken en middelen en vragen veel extra inzet, administratie, regelgeving en capaciteit. Een uniformering van het rijksproces rondom ad hoc financiering – van aanvraag c.q. toewijzing tot en met verantwoording – levert voor het rijk en voor de provincies geld en capaciteit op.

Betere samenwerking overheden

De maatschappelijke opgaven vragen meer dan eens om samenwerking als één overheid. Er zijn volop ontwikkelingen op de structurele taken van provincies. Ontwikkelingen die veelal buiten de eigen invloedssfeer liggen en waar ook het rijk veelal een belangrijke rol in speelt.

- *Dat vraagt om een gezamenlijk beeld over de opgaven en ieders rol, verantwoordelijkheid en bijdrage daaraan.*
- *Dat is ook noodzakelijk voor duidelijkheid over de benodigde middelen voor een gelijk voorzieningsniveau. Realiseer dit gezamenlijke beeld over opgaven en middelen!*

Betrek provincies bij beleid met oog op uitvoerbaarheid

De overheid moet oplossingen voor de vele maatschappelijke problemen, zoals bestaanszekerheid, woningbouw en de inrichting van Nederland, klimaat, natuur, bereikbaarheid, de opvang van asielzoekers, digitalisering en zorg, realiseren.

In de afgelopen jaren zijn veel oplossingen in Den Haag aan tafel bedacht. Vervolgens bleken de plannen niet te werken in de praktijk. Vanwege tegenstrijdige of veel te strakke

regels, omdat ze niet écht aansloten bij wat inwoners nodig hebben of omdat er te weinig geld voor werd ingeboekt. Decentralisaties zoals Jeugdzorg en Natuur zijn hier een voorbeeld van.

Gemeenten, provincies en waterschappen zijn het eerste gezicht van de overheid en onze uitvoeringskracht is daarom onmisbaar. Wij kunnen op basis van ervaring en vanuit onze dagelijkse contacten met inwoners, ondernemers, bouwers en boeren bijdragen aan het uitvoerbaar maken van daadkrachtig beleid. Als wij aan tafel zitten bij het maken van de plannen, dan kunnen en zullen we ervoor zorgen dat die plannen ook echt werken! Daar zijn wij als decentrale overheden zeer gedreven in en gemotiveerd voor.